

Results of waste management in Hungary between 2004-2016

A hazai hulladékgazdálkodás eredményei 2004-2016 között

kiss.emoke@science.unideb.hu

¹Debreceni Egyetem, Természettudományi és Technológiai Kar, Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, PhD hallgató

²Debreceni Egyetem, Informatikai Kar, Komputergrafika és Képfeldolgozás Tanszék, egyetemi tanársegéd

³Debreceni Egyetem, Természettudományi és Technológiai Kar, Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, egyetemi tanársegéd

⁴Debreceni Egyetem, Természettudományi és Technológiai Kar, Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, egyetemi adjunktus

1. Bevezetés

Az Európai Unióhoz való csatlakozás jelentősen befolyásolta a hulladékgazdálkodás helyzetét Magyarországon. Az uniós fejlesztési források felhasználása és a tagságból adódó jogharmonizációs követelmények miatt a hulladékgazdálkodás területén pozitív tendenciák figyelhetők meg. Tanulmányom célja e változások bemutatása és elemzése.

A hulladék, illetve a hulladékgazdálkodás fogalmának meghatározására a hazai és nemzetközi szakirodalomban számos definíciót találhatunk. A hulladékokról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény szerint hulladéknak tekinthető minden olyan anyag vagy tárgy, amelytől birtokosa megválnak, megválni szándékozik vagy megválni köteles. Hulladékgazdálkodás alatt pedig a hulladék gyűjtése, szállítása, kezelése és e tevékenységek felügyelete, továbbá a hulladékgazdálkodási létesítmények üzemeltetése, valamint a hulladékkezelő létesítmények utógondozása értendő [1]. A hulladékok többféleképpen csoportosíthatók, a legelterjedtebb az eredet szerinti csoportosítás. A legtöbb országban két nagy csoportot különböztetnek meg: a települési (vagy kommunális) és a termelési (vagy ipari, beleértve a szolgáltatások és a mezőgazdaság területén keletkezőket is) hulladékok csoportját. Ezekben belül elkülöníthetők a veszélyes, illetve a nem veszélyes hulladékok (Barótfi, 2000).

A hazai hulladékgazdálkodás prioritásai és célkitűzései illeszkednek az Európai Unió irányelveihez. Legfőbb cél a hulladékok keletkezésének minimalizálása [2].

2. A hulladékgazdálkodásra vonatkozó jogszabályi háttér

Az ezredfordulót követően a hazai hulladékgazdálkodás terén jelentős változások következtek be. Az első hulladékgazdálkodással kapcsolatos törvény Magyarországon a 2000. évi XLIII. törvény, mely 2001. január 1-jén lépett hatályba. Megjelenését követően születtek meg az első olyan rendeletek, melyek az uniós követelmények szerint szabályozták a hulladéklerakás és -égetés technikai feltételeit. Ez jogi kényszert jelentett minden lerakót vagy égetőt működtető szervezet számára. A törvény a Nemzeti Környezetvédelmi Program részeként Országos Hulladékgazdálkodási Terv kidolgozását írta elő a 2003-2008 (OHT I.) és a 2009-2012 (OHT II.) időszakra [3]; [4].

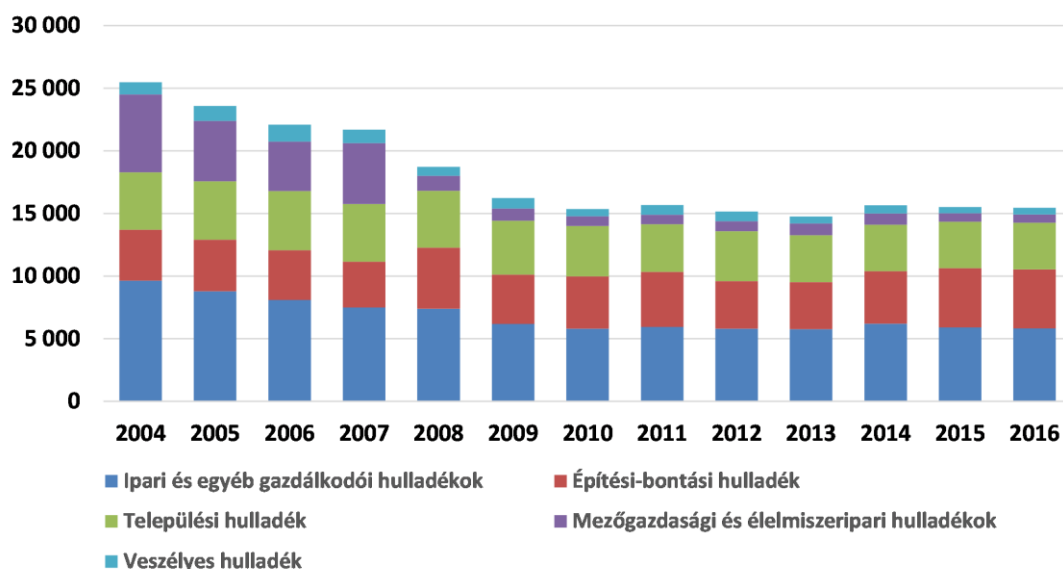
2013. január 1-jén lépett hatályba a hazai hulladékgazdálkodást megújító hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban Ht.), a 98/2008/EK parlamenti és tanácsi irányelvet, a Hulladék Keretirányelvet (HKI) átültetve a hazai hulladékgazdálkodásba. A Ht. gyors és határozott változást hozott. Számos új fogalmat, elvet, célt és intézkedést vezetett be. A célok eléréséhez szükséges feladatokat az Országos Hulladékgazdálkodási Terv 2014-2020 (OHT III.) és a részét képező Országos Megelőzési Program tartalmazza [1]. A Ht. alapját a hulladékhierarchia képezi, mely előírja, hogy a tevékenységek során elsődleges a megelőzés, ezt követi az újrahasznosítás, majd újrafeldolgozás, és csak a legvégső esetben lehet a hulladékot égetni vagy lerakni [5]. A törvény bevezeti a hulladéklerakási járulékot. E kötelezettség bevezetése minden korszerű környezetpolitikának és hulladékgazdálkodásnak az alapja. Hazánk kiemelt célkitűzése a hulladékból előállított

másodnyersanyagok piacának növelése és a hulladékban rejlő erőforrások kinyerésének biztosítása [1]. Lényege, hogy többé már nem lesz olcsó megoldás a lerakás, így a keletkező hulladék nagyobb arányban hasznosulhat. A települési hulladék lerakási díja 2013-ban 3000 Ft/tonna/év volt, 2014-től a duplájára nőtt, 6000 Ft/tonna/év-re. A HKI előírja, hogy 2020-ig a háztartásokból származó papír-, fém-, műanyag-, és üveghulladék újrahasználatra való előkészítését és újrafeldolgozását 50 %-ra kell növelni. Továbbá előírta, hogy 2015-ig elkülönített hulladékgyűjtési rendszert kell felállítani a papír-, fém-, műanyag-, és üveghulladék vonatkozásában [1].

3. A hazai hulladékgazdálkodásra vonatkozó adatok alakulása 2004-2016 között

A hulladékgazdálkodással kapcsolatos adatnyilvántartás az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer (OKIR) részeként működő Hulladékgazdálkodási Információs Rendszerrel történik (HIR). A 2004-től üzemelő HIR nyilvántartásának alapja az Európai Hulladék Katalógus (EWC), amelynek kódjai szerint érthetők el a hulladékok képződésének és kezelésének információi [6].

Magyarországon az összes keletkező hulladék mennyisége (1. ábra) 2004-ben majdnem elérte a 25,5 millió tonnát, 2016-ra azonban 15,4 millió tonnára fogyatkozott, mely 39,3 %-os csökkenést jelent. A mezőgazdasági és élelmiszeripari hulladékok mennyisége redukálódott a legerőteljesebben, 6,2 millió tonnáról 0,64 millió tonnára esett vissza. Hátterében az állatállomány ritkulása és az ehhez kapcsolódó iparágak visszaesése áll. Továbbá 2007 után a statisztikában nem hulladékként szerepelnek a termelési folyamatokba visszaforgatott növényi és állati melléktermékek, trágyák.

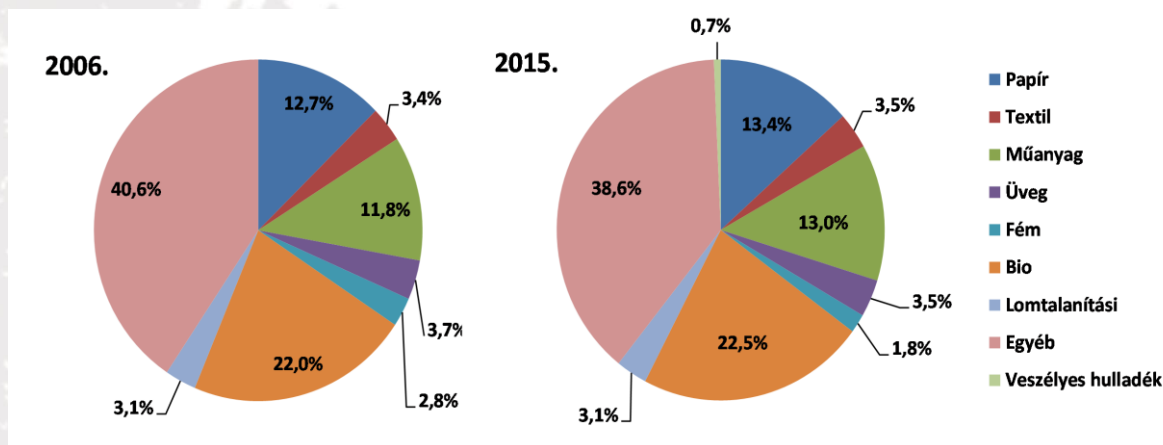
1. ábra Az egyes hulladékfajták mennyiségének alakulása, ezer tonna

Forrás: Saját szerkesztés (a KSH adatai alapján)

Az ipari és egyéb gazdálkodói hulladékok mennyisége 9,6 millió tonnáról 5,8 millióra esik vissza, mely 39,6 %-os csökkenésnek felel meg. Oka a hazai gazdaság alakulására vezethető vissza. A veszélyes hulladékok mennyisége 2004-2016 között 43,1 %-os mérséklődést mutat. Legfőbb oka, hogy néhány hulladékfajtát kivettek a veszélyes hulladék kategóriából. A vörös iszapot - mely 2010-ben ipari katasztrófát okozott – 2002-ig csak a veszélyes kategóriába sorolhatták, ezt követően azonban a nem veszélyes hulladékok kategóriájába került. A keletkezett építési-bontási hulladékok mértéke összefüggésben van az építőipar teljesítményével, így ennek megfelelően változott az elmúlt évek során. 2004-2016 között összességében enyhe növekedés figyelhető meg, a keletkezett hulladék mennyisége 3,6-4,8 millió tonna között változik.

A keletkezett hulladék mennyisége Magyarországon 2008 óta alig változik, ezzel szemben az unióban kismértékben nő [1].

A települési hulladék szervezett begyűjtése 2003. január 1. óta minden hazai településen kötelező. A keletkező kommunális hulladék összetétele településtípusonként és a településeken belül lakókörnyezetenként is jelentősen különbözik, melyet döntően a helyi lakosság életmódja, a beépítettség jellege, a lakások fűtési módja befolyásol (Fazekas - Orosz, 2008).

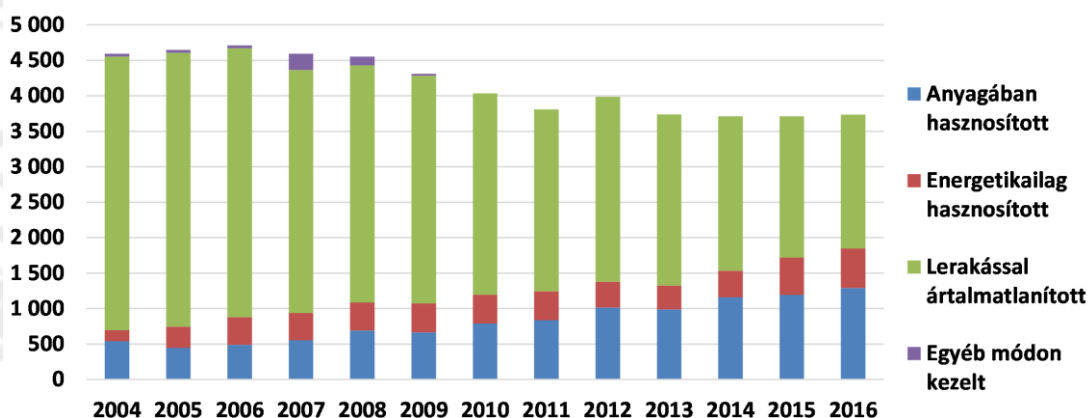

2. ábra A közszolgáltatás keretében elszállított települési hulladék összetétele 2006-ban és 2015-ben, %

Forrás: Saját szerkesztés (a KSH adatai alapján)

A 2. ábrán a közszolgáltatás keretében elszállított települési hulladék összetétele látható 2006-ban és 2015-ben. Az elszállított települési hulladék összetételének aránya az évek során csak kis mértékben változott. A hulladékok legnagyobb részét a biohulladékok teszik ki, majd ezt követi a műanyag, a papír és az üveghulladékok. A textil, a lomtalanítási, a fém, illetve a veszélyes hulladékok részesedése csekély.

A keletkezett összes települési hulladék mennyisége 2004-hez képest 18,7 %-kal csökkent 2016-ra. A lerakott hulladék mennyisége 51,1 %-kal, míg a hagyományosan begyűjtött hulladék mennyisége 29,05 %-kal csökkent (3. ábra, 4. ábra).

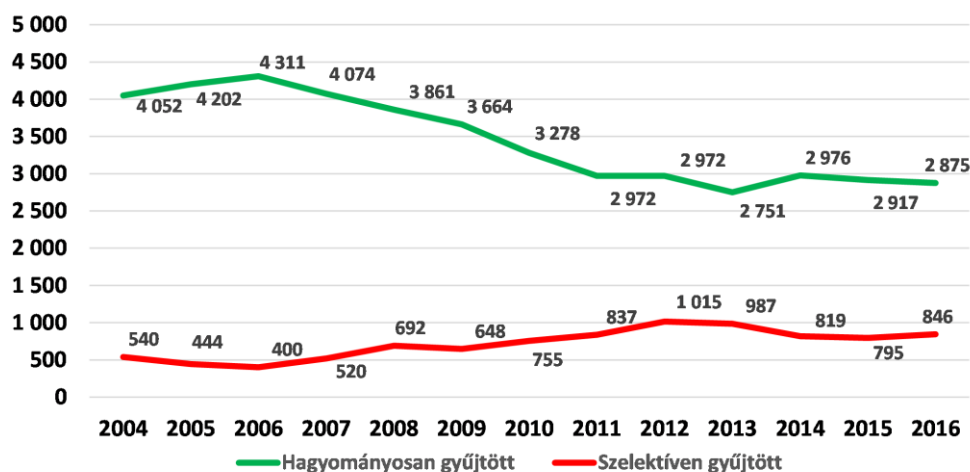

3. ábra A települési hulladékok kezelésének módja, ezer tonna

Forrás: Saját szerkesztés (a KSH adatai alapján)

A bevezetett intézkedések következtében a szelektíven gyűjtött települési hulladék aránya 56,7%-kal nőtt, a hulladék anyagában történő hasznosítása pedig 1,4-szeresére nőtt 2004-2016 között (3. ábra, 4. ábra).

Az anyagában hasznosított hulladék aránya Magyarországon 2006 óta folyamatosan nő, és 2014-ben már meghaladta az EU-28 átlagot [1].

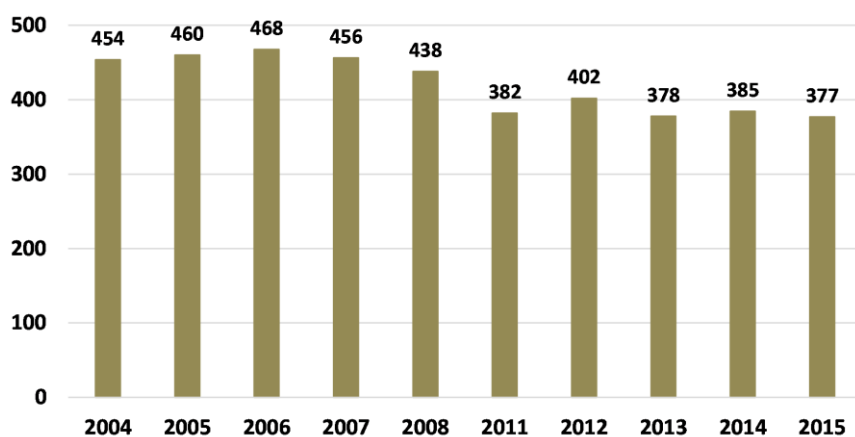

4. ábra A települési hulladék megoszlása a gyűjtés módja szerint, ezer tonna

Forrás: Saját szerkesztés (a KSH adatai alapján)

Az egy főre jutó települési szilárd hulladék mennyisége is jóval lecsökkent, melyet a 5. ábrán láthatunk. Ide soroljuk azokat a települési hulladékokat, melyek nem közszolgáltatás keretében kerülnek elszállításra (pl.: közterületi hulladék). 2004 és 2008 között nem tapasztalható markáns csökkenés, sőt minimális emelkedés történik. A 2008-2015-ös időszakban azonban már valódi csökkenés tapasztalható, a 438 kg/fő érték 377 kg/fő értékre redukálódott. A 2008-ban bekövetkező fordulópontrészben a gazdasági válság okozta fogyasztáscsökkenésnek köszönhető. 2004-2015 között 17 %-os csökkenés ment végbe.

Hazánk egy főre jutó települési hulladék mennyisége 2014-ben az uniós átlag alatt volt [1].

5. ábra Az egy főre jutó települési szilárd hulladék mennyisége hazánkban, kg/fő

Forrás: Saját szerkesztés (a KSH adatai alapján)

4. Összegzés

Hazánkban a jelenleg hatályos hulladékokról szóló törvény (2012. évi CLXXXV. tv.) gyors változást hozott. Alapja a hulladékhierarchia, melynek elsődleges célja a hulladékok keletkezésének megelőzése, másodlagos az újrahasznosítás, csak legvégső esetben a lerakás vagy égetés.

A statisztikai adatok alapján összességében elmondható, hogy az Európai Unió csatlakozás óta pozitív tendencia figyelhető meg a hulladékgazdálkodás területén. Az összes keletkező hulladék mennyisége 2004-hez képest 39,3 %-kal csökkent 2016-ra, a keletkezett összes települési hulladék mennyisége pedig 18,7 %-kal mérséklődött ugyanebben az időszakban. A szelektíven gyűjtött hulladékok aránya folyamatosan nő, emellett a hagyományosan lerakott hulladékok mennyisége évről-évre csökken. Az egy főre jutó települési szilárd hulladék tekintetében 2004-2015 között 17 %-os csökkenés tapasztalható.

Irodalom:

Barótfi István (2000): Környezettechnika, Mezőgazda Kiadó

Fazekas István, Orosz Zoltán (2008): A települési hulladékgazdálkodás hazai kihívásai. In: Szabó V, Orosz Z, Nagy R, Fazekas I (szerk.): IV. Magyar Földrajzi Konferencia tanulmánykötete, Debrecen, Meridián Alapítvány, pp. 608-613.

[1] 2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról

[2] Központi Statisztikai Hivatal (2017): A fenntartható fejlődés indikátorai Magyarországon, 2016

[3] Országos Hulladékgazdálkodási Terv 2014-2020

[4] 2000. évi XLIII. törvény a hulladékgazdálkodásról

[5] Központi Statisztikai Hivatal (2015): Magyarország környezeti állapota 2014

[6] Központi Statisztikai Hivatal (2014): Környezeti helyzetkép 2013

KSH adattáblák (STADAT) idősoros éves adatok